

СПЕЦИФІКА СТРУКТУРИ ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКИХ ОБРАЗНИХ ПОРІВНЯНЬ РІВНОСТІ З КОМПОНЕНТОМ *GELICE / ONLICE / ANLICE*

Стаття має на меті охарактеризувати давньоанглійські образні порівняння рівності з компонентом *gelice / onlice / anlice*. Дане дослідження є першою спробою систематизувати англо-саксонські художні порівняння з атрибутивним / адвербіальним маркером порівняння у звичайному ступені *gelice / onlice / anlice*, які є пракопструкціями сучасних образних порівнянь в англійській мові з прийменниковим компонентом *like*. У роботі наведені критерії структурної класифікації образного порівняння, яка описує два основних структурних типи, що реалізують керування іменниками у давальному або називному відмінках з розмежуванням відкритих і закритих образних порівнянь. Виокремлено вісім структурних моделей в залежності від позиціонування та граматичного вираження компонентів конструкції з подальшою характеристикою їх статистичних та хронологічних особливостей. У статті проаналізовано усі існуючі давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice*, дібрані із збережених англо-саксонських рукописів, що належать до різних текстових жанрів: загадки, поезія, християнські канонічні тексти. Результати дослідження вносять внесок у розв'язання дискусії стосовно дати написання англо-саксонської поеми *Христос і Сатана*.

Ключові слова: давньоанглійська мова, образне порівняння, предмет порівняння, еталон порівняння.

Mariana Oleniak. STRUCTURE OF OLD ENGLISH SIMILE OF EQUALITY WITH THE *GELICE / ONLICE / ANLICE* COMPONENT.

Abstract. This article intends to characterise Old English simile of equality with the comparison marker *gelice / onlice / anlice*. It is a part of a large-scale systemic investigation of Anglo-Saxon similes, being done for the first time. This study is the attempt to systematise Anglo-Saxon poetic comparisons with the attributive / adverbial marker of comparison in positive degree, which are the predecessors of modern English simile with *like*. The empirical material of the investigation is the corpus of Old English manuscripts of University of Toronto. The criteria of the structural classification of the figurative comparisons under consideration are described in the paper. The scope of the analysed units is organised into two major groups, depending on the case of a noun that expresses the vehicle: Dative or Nominative. Eight structural models are distinguished, depending on the positioning and grammatical expression of the structure components (tenor, vehicle, ground and the comparison marker of the simile), with the further analysis of their statistics and chronological features. It has been estimated that the most productive structure of the similes in question is the combination of two nouns (the second one being the vehicle in Dative case) with the postpositional marker of comparison. The article deals with all existing Old English similes with the component *gelice / onlice / anlice*, harvested from surviving Anglo-Saxon manuscripts belonging to various text genres: riddles, poetry, Christian canonical texts. The research results contribute to the discussion of the date

of composition of Christ and Satan, being an additional argument in favour of the version of a later period – the ninth century, during the reign of king Alfred.

Key words: Old English, simile, tenor, vehicle.

1. Вступ

Приймаючи до уваги тонку межу між метафорою і образним порівнянням, треба визнати, що метафора стає предметом аналізу набагато частіше, ніж образне порівняння, не тільки в мовознавстві, а й у когнітивній психології, філософії, а також в теорії літератури. Ще менше образне порівняння досліджувалося в текстах найдавніших періодів європейських мов, англійської зокрема. Так, Anderson (1951) вивчає давньоанглійські порівняння в поезії і виокремлює незначну їх кількість, до такого ж висновку приходять і Cavill (1999). Єдине діахронічне дослідження, присвячене структурі образних порівнянь у середньоанглійській мові, було проведено Nevanlinna (1993) на матеріалі корпусу Гельсінкі. Наявні також дотичні випадки аналізу порівнянь як частини більш масштабного дослідження синтаксичних особливостей староанглійських порівняльних конструкцій усіх типів, або функціонування давального відмінку у давньоанглійській період (Baker (2012), Fisher (1992), Gergel (2008), McLaughlin (1983), Merritt (2013), Mitchel (1985)), а також у літературних творах певних періодів, або у творах окремих авторів. Таким чином, Margolis (1957) досліджує порівняння із суміжними з ним категоріями; Walker (2016), Beardsley (1981), Dawes (1998) вивчають семантику порівняння; Тайлер (2006) висвітлює поетику староанглійської літератури, наводячи деякі приклади образних порівнянь; Amodio (2014), Stodnick (2012), Trilling (2012) аналізують та порівнюють староанглійські переклади та адаптації латинських текстів, деякі з яких містять художні порівняння. Таким чином, очевидно є необхідність заповнення лакун у дослідницьких пошуках закономірностей вживання та структурної специфіки англо-саксонських образних порівнянь, що зумовлює актуальність і, водночас, перспективність цієї статті, яка може бути стартом для подальших лінгвістичних розвідок в межах усього арсеналу давньоанглійських образних порівнянь як з погляду їхньої семантики, так і з погляду структури.

Це дослідження має на меті охарактеризувати усі, існуючі в збережених рукописах давньоанглійської мови, образні порівняння рівності з компонентом *gelice / onlice / anlice* з позиції особливостей їхньої структури. Емпіричний матеріал було дібрано з корпусу давньоанглійської мови Університету Торонто, використовуючи метод суцільної вибірки. Корпус давньоанглійських текстів Університету Торонто містить принаймні одну копію кожного збереженого давньоанглійського рукопису, – таким чином були проаналізовані всі зафіксовані випадки вищезгаданого типу порівняння. Увесь корпус дібраних давньоанглійських порівнянь рівності з компонентом *gelice / onlice / anlice* складає 40 прикладів.

2. Композиційність давньоанглійських образних порівнянь з компонентом *gelice / onlice / anlice*

Образне порівняння було дієвим інструментом риторики, яке, безумовно, повинно бути визнаним універсальним прийомом, котрим користуються усі мовці безвідносно до їхнього походження, проте таким, що проявляється в різних мовах по-різному. Враховуючи той факт, що більшість давньоанглійських текстів є перекладами або інтерпретаціями з латини, і датами їх створення можуть визнаватися тільки дати створення збережених варіантів рукопису, ав-

торською позицією у цій роботі є та, згідно з якою англосаксонські порівняння не вважаються проявом особистісного хисту оперувати художнім словом конкретного натхненного генія, а розуміються як колективний, спільний, інтелектуальний та культурний доробок, що віддзеркалює тогочасний стан життя та відповідає моделі системи обміну інформацією, що існувала півтори тисячі років тому.

Одним із лінгвістичних механізмів створення риторично красномовної подібності в давньоанглійській мові є використання компонента *gelice / onlice / anlice* у різних структурних комбінаціях, наприклад:

(1) *Heo wæron englum gelice, þa wæs <Eve>, Adames bryd, gaste gegearwod* ‘Вона була ангелу подібна, це була <Єва>, наречена Адама, душею наділена.’

Терміни ‘відкрите / закрите образне порівняння’, запроваджені Beardsley (1981), зазвичай використовуються у контексті досліджень його семантики (Margolis 1957; Beardsley 1981; Dawes 1998; Walker 2016), але з урахуванням того, що зміни в семантиці в межах опозиції ‘відкрите / закрите образне порівняння’ неминуче викликають відповідні зміни у формі, в цій роботі будуть використовуватися вищезгадані терміни для окреслення структурних характеристик досліджуваних порівнянь як раціональний критерій для організації аналізованих утворень у послідовну парадигму. Структурна класифікація базується на ознаках таких змінних: 1) відмінок іменника, що використовується як еталон порівняння; 2) кількість компонентів порівняння, відображених на поверхневому рівні: три (предмет, еталон і показник порівняння) або всі чотири (предмет, еталон, показник порівняння і загальна ознака, що слугує основою для зіставлення порівнюваних явищ); 3) граматичне вираження компонентів конструкції; 4) їхнє позиціонування в межах конструкції.

Незважаючи на те, що давньоанглійська мова була синтетичною мовою з великою кількістю флексій та з відносно вільним порядком слів, ми можемо спостерігати чітку тенденцію до позиціонування предмета порівняння у препозиції відносно еталона порівняння (1).

Позиціонування показника порівняння *gelice / onlice / anlice* регулювалося менш жорсткими правилами: у 71 % прикладів він знаходиться у постпозиції відносно еталону (1), однак може й передувати йому (29 % прикладів), наприклад:

(2) *He snaw sendeð samed anlice swa þu wulle, and <þone> toweorpeð wide swa æscean* ‘Він сніг посилає подібний ніби вовні і розпорошує паморозь як порох’.

Початкова позиція показника порівняння *gelice / onlice / anlice*, однак, була невластивою досліджуваним конструкціям у дібраному емпіричному матеріалі, в межах яких *gelice / onlice / anlice* у переважній більшості прикладів знаходяться у контактній позиції стосовно еталону, тоді як інші компоненти образного порівняння можуть розташовуватися як контактено, так і дистантно.

На відміну від давньоанглійських образних порівнянь з прикметниковим показником порівняння *gelicost* (Oleniak, 2018), позиційність маркера порівняння *gelice / onlice / anlice* не впливає на відмінок еталону, який може вживатися як у давальному, так і називному відмінках. Варто зазначити, що поєднання давального відмінка з *gelice / onlice / anlice* було більш продуктивним у формуванні давньоанглійського художнього порівняння, ніж називного: воно становить 33 приклади з 41, що складає 80 % усієї вибірки.

Весь арсенал дібраних образних порівнянь може бути класифікований на два основні структурні типи з подальшим розподілом на підтипи: 1) давньоанглійські порівняння з компонен-

том *gelice / onlice / anlice* у поєднанні з еталоном у давальному відмінку; 2) давньоанглійські порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у поєднанні з еталоном у називному відмінку.

2.1 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у поєднанні з еталоном у давальному відмінку

2.1.1 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у постпозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку значно переважають усі інші структурні моделі.

Базовою структурою для більшості аналізованих давньоанглійських порівнянь є $N / \text{Prop} + N_{\text{dat}} + \text{gelice}$, де показник порівняння знаходиться у постпозиції відносно еталону, вираженого іменником у давальному відмінку. Вони можуть бути відкритими, у випадку коли основа порівняння не експлікується (підпункт 2.1.1.1), або закритими, тобто з експліцитно вираженою основою порівняння (підпункт 2.1.1.2).

2.1.1.1 Відкриті давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у постпозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку.

Будучи відкритим, вони складаються з трьох елементів: перший компонент може бути іменником або займенником, що представляє предмет порівняння, другий компонент – іменник у давальному відмінку, який репрезентує еталон порівняння, а третій – показник порівняння *gelice / onlice / anlice*. Цей підтип представляє власне базову структуру $N + N_{\text{dat}} + \text{gelice}$, наприклад:

(3) *Niferweard wæs neb hyre, fet ond folme fugele gelice; no hwæpre fleogan mæg.* ‘Внизу є її дзьоб, руки і ноги птаха подібні, однак літати не може’.

У наведеному прикладі, дібраному із загадки, датованої 9-им століттям, волинка зображується як істота, чії руки і ноги подібні до пташиних. Конструкція відповідає формулі тлумачення $N + N_{\text{dat}} + \text{gelice}$, де *fet ond folme* ‘руки і ноги’ є предметом порівняння, вираженим іменником, а *fugele* ‘птах’ виступає еталоном порівняння, вираженим іменником у давальному відмінку. Основа порівняння не експлікується, отже встановити достовірну причину асоціації складових елементів волинки з кінцівками птаха досить важко. На жаль, більшість аналізованих прикладів є власне відкритими образними порівняннями, що не сприяє однозначності їх трактування.

2.1.1.2 Закриті давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у постпозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку.

Образні порівняння закритого типу поширюються додатковими лексемами, фразами або підрядними реченнями, що є вербалізацією основи порівняння і робить його закритим (далі у формулах тлумачення вони позначаються жирним шрифтом). Емпіричний матеріал дає підстави поділити цей структурний тип на два підтипи: перший – з основою порівняння, вираженою дієсловом, або дієслівним словосполученням, другий – з основою порівняння, вираженою прикметником.

А. Закриті давньоанглійські образні порівняння з дієслівним компонентом в якості основи свідчать про те, що конкретизуючий семантику четвертий елемент не мав фіксованої позиції в межах конструкції, однак очевидною є тенденція до препозиційного його розташування стосовно еталону, наприклад:

(4) *Weorc anra gehwæs beorhte bliced in þam <bliþan> ham fore onsyne ecan dryhtnes, symle in sibbe, sunnan gelice.* ‘Досягнення кожного будуть яскраво сяяти у тому радісному домі перед вічним Господом, завжди в мирі, сонцю подібно.’

Поданий приклад було дібрано із поеми *Фенікс*, датованої 9-им століттям, він відповідає формулі тлумачення $N + V + N_{dat} + gelice$ і демонструє дистантне розташування усіх компонентів художнього порівняння з експлікованою основою *beorhte bliced* ‘яскраво сяяти’ в інтерпозиції стосовно предмета порівняння *weorc* ‘досягнення, праця’ і еталона порівняння *sunnan* ‘сонце.’ В образних порівняннях цього типу показник порівняння *gelice* виступає прислівником.

Б. У двох зафіксованих закритих образних порівняннях з прикметниковим компонентом, останній знаходиться у постпозиції відносно всієї конструкції, наприклад:

(5) *þas eorðlican wæstmas sint gesceapene netenum to andlifene; & þa woruldwelan sint gesceapene to biswice þam monnum þe bið neatum gelice, þæt beoð unrihtwise & ungemetfæste.* ‘Ці ранні фрукти створені для годівлі тварин, а мирські речі створені для того, щоб збивати з дороги людей, що є тваринам подібні, які є нечестивими і непомікованими.’

У англо-саксонській версії латинського тексту «*Розрад філософії римського філософа Боеція*», здійсненої королем Альфредом у 9-му столітті, виокремлене образне порівняння відповідає формулі $N + N_{dat} + gelice + Adj$, де предмет порівняння *monnum* ‘люди’ зіставляється з еталоном порівняння *neatum* ‘тварини’ на основі їхніх спільних атрибутивних ознак *unrihtwise & ungemetfæste* ‘нечестиві і непоміковані.’

2.1.2 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у препозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку.

Препозиційне розташування показника порівняння відносно еталону було менш поширеним явищем, як свідчить емпіричний матеріал, хоча зафіксованими були як відкриті, так і закриті художні порівняння такого типу.

2.1.2.1 Відкриті давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у препозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку.

Образні порівняння цієї категорії відповідають формулі тлумачення $N + gelice + N_{dat}$, наприклад:

(6) *He snaw sendeð samed anlice swa þu wulle flys wolcnum bringe, and <þone> toweorpeð wide swa æscean* ‘Він сніг посилає якомсь подібно наче та вата літає хмарами принесена, і розкидає мороз як попіл.’

На відміну від вищеописаних структурних типів давньоанглійського образного порівняння, цей приклад, дібраний із псалмів 11 століття, демонструє можливість інтерпозиційного розташування компоненту порівняння в межах конструкції.

2.1.2.2 Закриті давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у препозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку.

Порівняння такого структурного підтипу були зафіксовані у двох конфігураціях: перша – з основою порівняння, вираженою прикметником; друга – з основою порівняння, вираженою складносурядною або складнопідрядною частиною речення.

А. Атрибутивна основа порівняння могла не лише конкретизувати причину подібності зіставляваних понять, але й виступати засобом емпізи, будучи розташованою на початку усього речення, що відповідає формулі тлумачення $Adj + N + gelice + N_{dat}$, наприклад:

(7) *Swa læne is sio oferlufu eorðan gestreona, emne hit bið gelice rena scurum, þonne he of heofenum swiðost dreoseð and eft hraðe eal toglideð – bið fæger weder and beorht sunne* ‘Дуже швидкоплинною є надмірна любов до земних скарбів: вона є подібною дощовим зливам, коли вони з неба падають сильні і знову швидко повністю зникають: тоді робиться гарна погода і яскраве сонце.’

Наведений приклад, дібраний із проповідей 10-го століття, свідчить про те, що сучасний інверсійний порядок слів у конструкціях з початковими атрибутивними чи адвербіальними фразами у поєднанні з *so* не є явищем сьогодення чи синтаксичних змін, які відбувалися у середньоанглійський період, а сягає тисячолітньої давнини.

Б. Основа образного порівняння, виражена складносурядною або складнопідрядною частиною речення *с*, зазвичай, дуже красномовним поясненням мотивації асоціацій, втілених у художніх порівняннях. Формально вони можуть бути представлені як $N + gelice + N_{dat} + clause$, наприклад:

(8) *Wa eow bocyras & Pharisei, liccetteras, forþam ge synt gelice hwitum byrgenum þa þinceað mannum utan wlitige & hig synt innan fulle deadra bana & ealre fylþe.* 'Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, тому що ви є подібні побіленим гробам, які зовні здаються прекрасними, але є з середини повні мертвих костей і всяких нечистот.'

Очевидно, що наведений у даному прикладі фрагмент *Євангелія від Матвія* використовує образне порівняння як риторичний прийом, проникливість якого забезпечує саме атрибутивне речення, що виступає в ролі основи порівняння нещирості з маскуванням негативних якостей. Слід зазначити, що дібраний емпіричний матеріал є свідченням того, що давньоанглійські порівняння були не стільки естетично витонченим тропом, скільки дієвим і потужним засобом, який виконував у першу чергу дидактичну функцію та носив моралізаційний характер з метою формування праведного християнина.

2.2 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у поєднанні з еталоном у називному відмінку.

2.2.1 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у постпозиційному поєднанні з еталоном у називному відмінку.

У дібраному емпіричному матеріалі було зафіксовано одиничний випадок використання називного відмінка для еталону порівняння, який передує показнику *gelice* і відповідає формулі тлумачення $N_{nom} + N_{nom} + gelice$:

(9) *Se forholena cræft and forhyded gold ne bið ællunga ungelice.* 'Приховані вміння і заховане золото не є повністю неподібними.'

Така структурно нетипова для давньоанглійської мови модель стала можливою завдяки граматичній однорідності предмета і еталона порівняння, що виступають підметом речення, і звичного для текстів того часу подвійного заперечення, яке забезпечило семантику подібності між порівнюваними поняттями. Приклад був дібраний з поетичного твору 11 століття «*Інструкції для християн*», тому можна припустити, що така структурна модель виникла як необхідна метрична альтернатива базової моделі $N / Pron + N_{dat} + gelice$ з метою забезпечення алітерації губного [ф] і задньоязикових [к] і [г] у словосполученнях *forholena cræft* 'приховані вміння' і *forhyded gold* 'заховане золото.'

2.2.2 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом *gelice / onlice / anlice* у препозиційному поєднанні з еталоном у називному відмінку.

Препозиційність показника порівняння відносно еталона в називному відмінку є більш звичною ніж постпозиційність в давньоанглійських рукописах. Матеріал зафіксував лише закриті образні порівняння такого типу.

Дібрані приклади, які формально можна зобразити як $N + gelice + V + N_{nom}$, були вжиті як паралельні конструкції в межах одного речення:

(10) *Ac of þære oferfylle cumað þa unrihtan lustas gelice & on meresteallum wyrmas tyddriað & of ðære gemetegunge god wiorc gelice & of clænre eorðan gode wæstmas* ‘Але через ненаситність виникають недозволені бажання подібно як в стоячій воді черв’яки розмножуються; а від стриманості народжуються добрі поступки подібно як на чистій землі народжуються добрі плоди.’

У наведеному прикладі з проповідей 10 століття дієслівна ознака розмноження і народження є спільною для предметів і еталонів порівняння, які протиставляють гріхи чеснотам. Статистичні показники виокремлених структурних типів аналізованих конструкцій наведені у Таблиці 1.

Таблиця 1

Кількісні характеристики структурних моделей давньоанглійського образного порівняння рівності з компонентом *gelice* / *onlice* / *anlice*

Модель образного порівняння	Кількість
2.1.1 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом <i>gelice</i> / <i>onlice</i> / <i>anlice</i> у постпозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку	
2.1.1.1 Відкрите образне порівняння	16
N + N _{dat} + <i>gelice</i>	16
2.1.1.2 Закрите образне порівняння	10
а) N + V / VP + N _{dat} + <i>gelice</i>	8
б) N + N _{dat} + <i>gelice</i> + Adj	2
2.1.2 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом <i>gelice</i> / <i>onlice</i> / <i>anlice</i> у препозиційному поєднанні з еталоном у давальному відмінку	
2.1.2.1 Відкрите образне порівняння	5
N + <i>gelice</i> + N _{dat}	5
2.1.2.1 Закрите образне порівняння	3
а) Adj + N + <i>gelice</i> + N _{dat}	1
б) N + <i>gelice</i> + N _{dat} + clause	2
2.2.1 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом <i>gelice</i> / <i>onlice</i> / <i>anlice</i> у постпозиційному поєднанні з еталоном у називному відмінку	
N _{nom} + N _{nom} + <i>gelice</i>	1
2.2.2 Давньоанглійські образні порівняння з компонентом <i>gelice</i> / <i>onlice</i> / <i>anlice</i> у препозиційному поєднанні з еталоном у називному відмінку	
N + <i>gelice</i> + V + N _{nom}	5
Разом	40

Статистика комбінаторних принципів поєднання елементів в аналізованих конструкціях показує чітку тенденцію в давньоанглійській мові починати образне порівняння з предмету, що передує еталону, вираженому іменником у давальному відмінку, за яким слідує показник порівняння *gelice*. Оскільки таке позиціонування компонентів проявляється у більшості досліджуваних порівнянь, його можна назвати типовою синтаксичною моделлю староанглійського порівняння з компонентом *gelice*. Використання еталону у називному відмінку було помітно менш частотним (6 випадків з 40), але не зважаючи на те, що такі конструкції склали лише 15 % від загальної вибірки, можна стверджувати, що вони були синтаксичною альтернативою образних порівнянь з керуванням давальним відмінком, їх граматичним синонімом.

Закриті образні порівняння найчастіше виказують використання дієслівного компонента на позначення спільної для предмета й еталону ознаки (13 прикладів із 18, що складає 72 %

усіх дібраних закритих порівнянь), в таких випадках показник порівняння *gelice* виконує адвербіальну функцію. Менш частотними виявилися художні порівняння, в яких підставою для зіставлення явищ є ознака, виражена прикметником (3 приклади з 18) або ситуація, виражена складносурядною чи складнопідрядною частиною речення (2 приклади з 18), що становить 17 % і 11 % відповідно.

Хронологічний аспект навряд чи можна вважати точним моментом «появи» певних структурних типів давньоанглійських образних порівнянь, адже письмовим текстам передувала довготривала усна традиція, однак він може свідчити про тенденцію до постійного або, з певних причин, спорадичного їх використання. Час появи аналізованих конструкцій представлений у таблиці 2; однак, оскільки точна дата створення рукописів не завжди є достовірно відомою, і дискусії щодо появи деяких англо-саксонських текстів не вщухають, дані таблиці 2 в основному базуються на показниках гелсінського корпусу давньоанглійських текстів. У випадку спірних моментів, датою рукопису вважається пізніше із двох можливих століть, оскільки такий підхід уможливує віднесення тексту до часу, в який він існував безперечно.

Таблиця 2

Хронологічні особливості структурних моделей давньоанглійського образного порівняння рівності з компонентом *gelice* / *onlice* / *anlice*

Модель образного порівняння \ Століття	9-те століття	10-те століття	11-те століття	Разом
$N + N_{dat} + gelice$	2	1	13	16
$N + V / VP + N_{dat} + gelice$	4		4	8
$N + N_{dat} + gelice + Adj$	2			2
$N + gelice + N_{dat}$	1	2	2	5
$Adj + N + gelice + N_{dat}$		1		1
$N + gelice + N_{dat} + clause$		2		2
$N_{nom} + N_{nom} + gelice$			1	1
$N + gelice + V + N_{nom}$		2	3	5
Разом	9	8	23	40

Горизонтальне прочитання таблиці показує динаміку використання структурних моделей давньоанглійського образного порівняння рівності з компонентом *gelice* / *onlice* / *anlice* протягом трьох століть. Помітним лідером є базова конструкція $N + N_{dat} + gelice$ з можливим розширенням за рахунок експлікації основи порівняння, вираженої дієслівним компонентом. Наявність менш частотних моделей може мати логічне пояснення. Поодинокість та спорадичність використання альтернативних структур може свідчити про дослівність перекладу з латини деяких текстів, або про метричні вимоги твору. Якщо читати таблицю вертикально, то побачимо динаміку частотності образних порівнянь рівності з компонентом *gelice* / *onlice* / *anlice* за століттями безвідносно до їхнього структурного типу. Очевидним і закономірним є різке збільшення кількості досліджуваних конструкцій в 11-му столітті, адже це період, в якому пожинаються плоди активної просвітницько-перекладацької діяльності короля Альфреда. В цей час безперечно існують вже переклади псалмів і проповідей Елфріка, які є джерелом багатьох аналізованих одиниць.

Не зважаючи на те, що давньоанглійський період почався ще у 6-му столітті нашої ери, образні порівняння рівності з компонентом *gelice* з'являються лише у 9-му столітті, що збігається з результатом досліджень іншої групи образних порівнянь, де в якості показника порівняння вживається *gelic*, прикметник у звичайному ступені. Проте, дев'яте століття не є часом появи перших образних порівнянь в англо-саксонській літературі (Oleniak (2018), Оленяк (2018)). Цей факт може бути не безкорисним спостереженням для аргументації датування давньоанглійської поеми *Христос і Сатана*, написання якої охоплює період в три претендуючих на це століття. Вона традиційно вважалася створеною одним із перших англійських поетів Кедмоном у 7-му столітті, проте останнім часом, зважаючи на лінгвістичні свідчення, відноситься до більш пізнього періоду – середини 9-го століття (Bradley (1995), Clubb (1925), Finnegan (1997), Sleeth (1982)) і приписується авторові часів короля Вессексу Кіневульфа. Образне порівняння, дібране з цього твору, є закритим порівнянням з дієслівним компонентом в якості еталону, що відповідає моделі $N + N_{\text{dat}} + \textit{gelice} + \mathbf{V}$, яка є одним із варіантів моделі $N + \mathbf{V} / \mathbf{VP} + N_{\text{dat}} + \textit{gelice}$, адже, як було зазначено вище, дієслівний компонент міг займати будь-яку позицію в межах конструкції:

(11) *Sodfæste men, sunnan gelice, fægrefeƿætedod in heorafæder rice scinað in sceldbyrig* 'Правдива людина, сонцю подібна, красиво прикрашеному в царстві Отця, сяє у місті притулку.'

Важливим є те, що якби поема *Христос і Сатана* була написана у 7-му столітті, то це образне порівняння було б єдиним із більше ніж 80-ти з показником порівняння у звичайному ступені, яке з'явилося на 300 років раніше за всі інші, аналогічні йому. Подібна винятковість навряд чи могла мати місце, принаймні очевидних логічних причин для пояснення такої ситуації немає. Отже, є всі підстави вважати, що маємо черговий доказ того, що поема *Христос і Сатана* все ж таки була написана не раніше 9-го століття.

3. Висновки

Структурно, давньоанглійське образне порівняння рівності з компонентом *gelice* / *onlice* / *anlice* є поєднанням двох іменників (предмету та еталону порівняння) і маркера порівняльної конструкції *gelice* / *onlice* / *anlice*. Усі можливі комбінації структурних елементів з урахуванням їхньої позиційності та граматичного класу можна звести до восьми структурних моделей, базовою і найпродуктивнішою серед яких є $N + N_{\text{dat}} + \textit{gelice}$. У переважній більшості випадків показник порівняння *gelice* керує еталоном, вираженим іменником у давальному відмінку, проте можливими є альтернативні конструкції, в яких керування відбувається називним відмінком, що може бути викликаним ритмікою, або специфікою перекладу твору. Хронологічно, усі досліджувані художні порівняння відносяться до трьох останніх століть давньоанглійського періоду, що є наслідком активного розвитку перекладацької та просвітницької діяльності короля Альфреда у другій половині дев'ятого століття.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ (REFERENCES)

- Amodio, Mark C. (2014). *The Anglo-Saxon Literature Handbook*. Wiley Blackwell.
Anderson, Orval. (1951). Once More: the OE Simile. *Philological Papers* 8. 1–12.
Baker, Peter S. (2012). *Introduction to Old English*. Wiley Blackwell.

- Beardsley, Monroe C. (1981). *Aesthetics: problems in the philosophy of criticism*. Hackett Publishing.
- Bradley, Sidney Arthur James (1995). editor. *Anglo-Saxon Poetry*. Everyman.
- Cavill, Paul. (1999). *Maxims in Old English poetry*. Cambridge : D. S. Brewer.
- Clubb, Merrel Dare. (1925). editor. *Christ and Satan an Old English Poem*. Yale University Press.
- Dawes, Gregory W. (1998). *The body in question: metaphor and meaning in the interpretation of Ephesians 5: 21–33*. Leiden : Brill.
- Finnegan, Robert Emmett. (1997). *Christ and Satan A Critical Edition*. Wilfrid University Press.
- Fisher, Olga. (1992). Syntax. In Norman Blake (ed.), *The Cambridge History of the English Language*. Vol. II: 1066–1476. 207–407. Cambridge University Press.
- Gergel, Aleksandr. (2014). *Obraznye paradigmy sravnenij, xarakterizuyushhix muzhchinu i zhenshchinu (na materiale sovremennoj angloyazychnoj zhenskoj prozy)*. Avtoref. dis. na soiskanie nauch. stepeni kand. filolog. nauk : spec. 10.02.04 "Germanskijeazyki". Ufa.
- Gergel, Remus. (2008). Comparatives and Inversion in English: A (Necessarily) Diachronic Account. *U. Penn Working Papers in Linguistics*. Volume 14.1. 177–190.
- Margolis, Joseph. (1957). Notes on the Logic of Simile, Metaphor and Analogy. *American Speech*: Vol. 32, No. 3. 186–189. Duke University Press.
- McLaughlin, John. (1983). *Old English Syntax*. Max Niemeyer Verlag: Tübingen.
- Merritt, Carlton C. (2013). *Descriptive Syntax of the Old English Charters*. Berlin : De Gruyter.
- Mitchel, Bruce. (1985). *Old English Syntax*. Oxford: Clarendon Press.
- Nevanlinna, Saara. (1993). The Structure of Middle English similes of equality. *Early English in the Computer Age: Explorations Through the Helsinki Corpus*. 139–170. Berlin ; New Yourk : Mouton de Gruyter.
- Oleniak, Mariana. (2018). Davnioangliyski obrazni porivniannia z komponentom gelicra. *Modern Scientific Challenges And Trends*. Warsaw: iScience. 82–84.
- Oleniak, Mariana. (2018). Old English Simile of Equality: The Highest Degree of Similarity. *Research in Language*. Germany: De Gruyter, vol. 16 (4). 471–493.
- Sleeth, Charles. (1982). *Studies in Christ and Satan*. Univeristy of Toronto Press.
- Stodnick, Jacqueline, Trilling, Renee R. (2012). *A Handbook of Anglo-Saxon Studies*. Wiley Blackwell.
- Walker, Marilyn A. (2016). Automatically Inferring Implicit Properties in Similes. *Proceedings of NAACL-HLT*. 1223–1232. San Diego, California.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- DOEC = Dictionary of Old English Corpus. [1981] (2009). Antonette diPaolo Healey with John Price Wilkin and Xin Xiang (compilers), The Dictionary of Old English Corpus Web Corpus, Tei-P5 Conformant Version. Toronto: University of Toronto Center for Medieval Studies DOE Project
- YCOE = The York–Toronto–Helsinki Parsed Corpus of Old English Prose. (2003). Ann Taylor, Anthony Warner, Susan Pintzuk, Frank Beths (compilers). Department of Language and Linguistic. Science University of York Heslington. York England YO10 5DD.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2019